

LUYỆN TẬP THAO TÁC LẬP LUẬN PHÂN TÍCH

(Về tác phẩm văn xuôi)

I – BÀI TẬP

1. Phân tích ý nghĩa của các sự vật mà dân gian đã chọn cho Tấm hoá thân trong truyện *Tấm Cám* (chim vàng anh, cây xoan đào, khung cửi và quả thị).
2. Chất thơ trong truyện *Hai đứa trẻ* của Thạch Lam.
3. Theo anh (chị), khi viết bài phân tích tác phẩm văn xuôi học sinh thường mắc những lỗi nào ?
4. Đọc đoạn trích sau đây và trả lời câu hỏi nêu ở dưới.

"Dòng cuối cùng của *Tắt đèn* : "Trời tối như mực và như cái tiền đồ của chị". Tối thật, tối quá lầm, sự sống đến như đời sống của chị Dậu thì tối sầm cả mắt người đọc truyện hai mươi năm sau này. Nhưng câu kết của *Tắt đèn* không hẳn là một câu tiêu cực. Nó có hiện tượng bi quan, nhưng không là tiêu cực về bản chất. Bản chất của nhân vật chị Dậu rất khoẻ, cứ thấy lăn xả vào bóng tối mà phá ra. Một nhân vật khoẻ và mạnh như chị Dậu, có thể ngừng cuộc đời của mình ở đây không ? Hay là nó phải tuông ra khỏi cái tối như mực ? Vì cái tiền đồ như mực ấy mà không tuông ra khỏi thì sao có thể sống được ? Tôi ngờ câu kết này cũng mới chỉ là cái chấm hết của một thiên truyện dài. Với một cái tiền thân ngay thẳng, lành mạnh như vậy, tôi nghĩ rằng chị Dậu thế tất phải có một hậu thân trong các đoàn thể cách mạng ; và tôi nhớ như đã có lần nào, tôi đã gặp chị Dậu ở một

đám đông phá kho thóc Nhật, ở một cuộc cướp chính quyền huyện kì Tống khởi nghĩa ; và nếu không thì, chí ít, tôi cũng đã gặp chị vào những ngày địch vận o ép, chị tái thương hoặc dậy nấp hầm bem cho cán bộ cơ sở. Đúng thế đấy, *Tắt đèn* chỉ là một đoán thiên. Lúc bấy giờ chưa có cách mạng ruộng đất, mà đã có những ngòi bút dồn nhân vật nông dân mình vào chỗ chân tường, dồn đến mức người độc giả có suy nghĩ phải ý thức ngay được cái tuông ra tất nhiên của nhân vật. Tôi cho đó là dư vị chính trị của *Tắt đèn*".

(*Tắt đèn – Nguyễn Tuân tuyển tập*, tập 3, NXB Văn hoá, Hà Nội, 1996)

- a) Nội dung chính mà người viết muốn làm nổi bật qua đoạn trích trên là gì ?
- b) Trong đoạn phân tích của tác giả, anh (chị) thấy ý nào là mới mẻ và thú vị ? Ý ấy thể hiện trong câu văn nào ?

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Nên tập trung trả lời câu hỏi tại sao tác giả dân gian lại chọn những vật ấy để cho Tấm hoá thân mà không chọn các vật khác ? Từ đó, thấy ý nghĩa của các vật như chim vàng anh, cây xoan đào, khung cửi và quả thị là những vật vừa đẹp, thanh cao, thơm thảo, vừa có ích lại vừa gắn bó với đời sống của người dân lao động... Và quan trọng hơn, những vật ấy trở thành các chi tiết quan trọng để nối kết các biến cố của truyện, làm cho cốt truyện phát triển được và phát triển một cách tự nhiên, hợp lí,...

2. Phải hiểu thế nào là *chất thơ* (Những yếu tố làm nên chất thơ bao gồm nội dung và hình thức, nội dung chất thơ thường thể hiện ở việc miêu tả vẻ đẹp bình dị mà lãng mạn của cuộc sống, ít những xung đột dữ dội ; tâm trạng buồn man mác, bâng khuâng của nhân vật ; bức tranh thiên nhiên bình lặng, yên ả,... Hình thức mang chất thơ thường thể hiện ở cách sử dụng từ ngữ, hình ảnh bay bổng, lãng mạn, câu văn dài, nhịp điệu chậm, tạo được âm hưởng u buồn, giàu dư âm, dư vị,...). Cũng cần thấy được tác dụng của chất thơ trong một tác phẩm văn xuôi (làm nổi bật tâm trạng nhân vật, tạo bức tranh tương phản giữa hiện thực và ước vọng,...). Từ những cách hiểu này, chỉ ra biểu hiện của chất thơ trong truyện *Hai đứa trẻ* và tác dụng của chất thơ ấy trong việc làm nổi bật chủ đề của thiên truyện.

3. Học sinh tự làm.

4. Cũng như phân tích thơ, do yêu cầu của nhà trường, để hình thành kỹ năng phân tích văn bản văn xuôi, cần hiểu và nắm được nguyên tắc phân tích (giải mã) từ hình thức làm nổi bật nội dung nhằm tránh được một số sai sót thường gặp, chẳng hạn :

- a) Thoát li văn bản
- b) Kể lại cốt truyện, chỉ nói nội dung thuần tuý
- c) Tách nội dung ra khỏi nghệ thuật (không thấy mối quan hệ giữa nội dung và nghệ thuật)
- d) Suy diễn một cách cứng nhắc, gò bó, gượng ép cả nội dung và nghệ thuật (xã hội học dung tục).

Để tránh được những hạn chế trên, cần bám sát vào các hình thức độc đáo mà nhà văn sử dụng trong đoạn, bài được phân tích để chỉ ra tác dụng của những hình thức đó. Nhìn chung các hình thức nghệ thuật của văn xuôi thường thể hiện ở các phương diện như : thể loại, nhịp điệu, chi tiết, cốt truyện, nhân vật, điểm nhìn và lời văn trân thuật (đối thoại, độc thoại, lời kể, ngôi kể), không gian và thời gian, bút pháp miêu tả (nội tâm, ngoại hình, cổ điển, hiện thực, lãng mạn,...), tu từ,...